

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, CZIRJÁK ALBERT, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 forint, félévre 1 forint 50 krajczár.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krajczárral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagutca, 7. sz. a.) küldendők.

A III-ik egyetemes tanitógyűlés T. cz. végrehajtó bizottságának.

Budapesten.

A népnevelők Lapja idei ápril 1-i számában közzétett felhívás folytán szerencsénk van a végrehajtó bizottság f. évi pünköshti gyűlése tárgysorozatának néhány tételére vonatkozólag a kolozsmegyei tanítótestület véleményét (nézeteit) tisztelettel közölni.

1. Fenntartandó-e az országos tanitógyűlés mellett továbbra is a szövetség eszméje? — Tartassanak-e az országos tanitógyűlés mellett jövőben is egyetemes tanitógyűlések? — Ha az egyetemes tanitógyűlések fenntartásának szükségét a tanítóegyletek elismerik, hol és mikor tartassék a legközelebbi egyetemes tanitógyűlés és mik legyenek annak tárgyai?

E tételek mind egy természetűek lévén, ugyanazon szempont alá esnek.

E szerint, miután az eddigi rendezetlen egyetemes gyűléseket egy szervezett képviseleti gyűlés váltotta fel, mely által mindazon feladatok, melyek a néptanítóknak valódi helyes feladatai lehetnek akadály nélkül eszközölhetőeknek látszanak; miután az országos képviseleti tanitógyűlés még semmi jelét sem adta annak, hogy a tanítókat mint egyeseket, vagy a tanító-egyleteket mint testületeket fontos elhivatásuk lelkiismeretes teljesítésében akadályozná; miután egy ilyen gyűlés a mai alkotmányos fogalmaknak sokkal inkább megfelel s hűbb kifejezője a tanítók közakarátának mint az esetleges körülményektől függő, rendezetlen ösgyűlések: a jelen körülmények között sem a tanítóegyletek külön szövetekezésére, sem semmi kétes sikerű s a tanítók tisztességét veszélyeztethető ösgyűlésre szükség nincs.

Azonban hogyan alakulnak idők folytán a viszonyok, mikor a vidéki tanító egyletek fejlettebbek, rendezettebbek, anyagi s szellemi tekintetben erősebbek lesznek, s minő újabb érdekek fognak akkor felszínre kerülni, azt most megjósolni nem lehet; ennél fogva egy még ismeretlen jövő számára jelenleg határozni feles-

leges lenne. Ezt tenné pedig a gyűlés, ha most kimondaná, hogy szövetség többé soha sem kell; valamint akkor, ha elhatározná, hogy ezután más alakú s szerkezetű gyűlésben nem veszen részt, mint a jelen képviseleti tanitógyűlés.

Ezen okokból a jelzett három tétel a tárgysorozatból egyszerűen kihagyandó, vagy csak annyiban intézendő el, hogy ez idő szerint sem a szövetségre, sem az egyetemes tanitógyűlésre semmi szükség sincs.

2. A mi azon kérdést illeti, hogy kiadassék-e az Eötvös-alap az országos tanitógyűlésnek az egyetemes tanitógyűlés meghallgatása nélkül?

Az Eötvös-alap ügyénél két szempontnak kell irányadónak lenni. Az egyik szerint kötelességünk minden lehető megtenni, hogy az alap mentől inkább gyarapodjék, az intézmény mennél népszerűbbé váljék; a másik óhajtandóvá teszi, hogy a begyűlt tőke mentől czélszerűbben, igazságosabban kezeltesék.

Mindkét szempontból elkerülhetlenül szükséges, hogy a végrehajtó bizottság s az országos képviseleti tanitógyűlés bizottsága között megégyezés jöjjön létre az országos tanitógyűlés s az államkormány óhajtásaszerint.

Ebben nincs is semmi nehézség, mert az országos tanitói képviseleti közgyűlés megbízottai s a végrehajtó-bizottság ugyanazon testület, a tanítók egyetemének választott képviselői, kiknek az Eötvös-alapra vonatkozó jogosultsága azon bizodalmon alapul, melylyel a tanítók, illetőleg az Eötvös-alap részvényesei irántuk viseltetnek.

A végrehajtó bizottság birta annak idején a tanítók bizalmát s most sem fogja azt elveszteni, ha a tanitóságnak a közgyűlésén kifejezett óhajtásával ellentétbe nem helyezi magát.

Azonban a helyzet most változott. Egy alkotmányos gyűlés természetesen kiérezte, hogy az érdekelt tanítók, illetőleg részvényesek ezen közös vagyonának kezelésében némi módosításra van szükség. Ezt óhajtja most keresztül vinni az összes tanitóság nagy többsége, ezért küldötte ki az új bizottságot, hogy a régiebb bi-

zottsággal megegyezve szállítsák át az Eötvös-alapot az erre vonatkozó szabályzatok 18-ik §-a értelmében „az egyetemes tanítógyűlésnek megfelelő országos tanegyesület” képviseleti gyűlése kezébe.

A végrehajtó bizottság úgy fog kötelességében eljárni, s úgy fogja a tanítók érdekét előmozdítani, ha a tervbe vett kiegyezést, illetőleg újabb intézkedés fogantatását nem akadályozza meg.

A kiegyezést annyival inkább meg kell ejteni s az alapot az országos tanítótestületi képviseleti gyűlésnek rendelkezése alá annyival inkább át kell bocsátani, mert a felmerült nézet-eltérések már is szembetűnően lankasztották a buzgalmat az alap iránt. A végrehajtó bizottság, habár méltatlanul oly színben tűnnék fel, mintha az egyszer kezébe kapott hatalmat minden áron megbízónak akarata ellenére is megkivánná tartani.

Azon körülmény, hogy megbízatását az egyetemes gyűléstől kapta s most annak akarja visszaadni, nem bír ily oly fontossággal, mint hasonló esetben a közjogi kérdéseknél; azért könnyen ügyvédi szörszálhasogatás gyanuját vonhatná maga után, mely a dolog lényegét is kockára teszi, csak hogy kimutathassa, hogy részön van a formális igazság. Itt nem forog veszélyben senkinek sem politikai és polgári joga, sem személyi és vagyoni biztossága.

A felelős magyar kormány nem hogy apasztani akarná a tanítók vagyonát, még inkább gyarapítja; az országos képviseleti közgyűlés a tanítószög választottaitól, természetes védőiből van összeszerkesztve.

Nem fenyeget tehát veszély sehonnan, a mely ellen az alakszerűségek paizsával ennyire védekeznünk kellene, nincs semmi ok, a miért a végrehajtó bizottság meg ne nyugtathatná lelkiismeretét, ha leteszi a tanítóktól kapott mandatumát a tanítók kezébe, átadja a tanítók vagyonát a tanítóknak, minden egyetemes gyűlésezés nélkül.

A mi harcunk ezen ügyben nem jog- és szabadságharc, hanem küzdelem önmagunkkal, mely míg egyfelől gyengíti a tanítószög erejét, haszontalanul rabolja el drága idejét; másfelől rossz példa a vidékre s kedvezőtlenebb viszonyok közt élő pályatársainkra nézve, kik a központból s jelentékenyebb állomásaikon lévő kartársaiktól várnak jó példát s vesznek át itt-ott, fájdalom azt is, a mi rosszat magok előtt látnak.

Majdnem határozottan állíthatjuk, hogy a vidéki tanítószög ezen szöharcot, vagy a ragály természetszerű terjedékenységénél fogva néminemű vitatkozási viselkedésséggel, vagy hideg közönnnyel, vagy a végrehajtó-bizottság jobb ügyszög méltó buzgóságának s tárgyitalan erőlködésének szánalmával, itt-ott talán elítélésével fogadja, vagy végre legkedvezőbb esetben nem tekinti egyébnek, mint a mi fájdalom nagyon is sokszor komolyan vivott alkotmányos küzdelmünk szomorú parodiájának.

A felhozottak jobbrészint találunk a nagyközönségre is, melynek egy része ezen kívül még mulat a tani-

tók rovására, míg más része keserű bizalmatlansággal fordul el miatta az egész tanítói kartól, mely nem talál nemesebb foglalkozást hivatása körében az áldástalan viszálykodásnál s ezzel tölti meg nevelés-oktatásra szánt lapjainak hasábjait.

Vajha a t. végrehajtó bizottság mentől kevésbbé alkalmazná azon rendszert, mely szerint a vidéki egyleteket fővárosi tanítók is képviselhesék, hogy így lenne alkalma meggyőződni arról, hogy állításunk valóság, melyet eltagadni nem lehet, hanem fel kell ismernünk, hogy javíthassunk rajta.

Mindezeknél fogva, miután fel vagyunk szólítva, bár nézeteinket e kérdés körül csak hivatalos alakban is már harmadikszor ismétljük, újból tisztelettel felhívjuk, sőt kérve-kérjük a t. végrehajtó-bizottságot, hogy ne állja útját a népoktatásügyünk minden érdekei tekintetéből oly szükséges békességnek; egyezzen ki mindenestre a képviseleti tanítógyűlés küldöttségével s tegye lehetővé, hogy az Eötvös-alap ügye mentől előbb úgy elintéztessék, hogy abból a következő országos képviseleti tanítógyűlésre legkisebb nyoma se maradjon fenn a keserűségnek.

Kelt a kolozsmegyei tanítótestület központi választmányának Kolozsvárt, 1882. május 13-án tartott gyűléséből.

Fazakas József,

elnök.

Benedek Áron,

títkár.

Rajz a művelődés köréből az ó-korban.

(Félelvasás, tartatott a kolozsmegyei tantestület központi körének 1882. ápril 13-án tartott ülésén.)

(Vége.)

Athéné a diákok eldorádója. Azt teszik, a mit akarnak. Az egész város — írja Nazianz Gergely, bele van bolondúlva a sophistákba. A sophista-iskolákban azon sajtáságos szokás uralkodik, hogy csak egy tanárt hallgatnak. Minden sophista egy teljes cursust ad elő.

Hogy a feladatokat közösen felosszák, arra nézve igen feltékenyek ezek az urak. A tanfolyam alatt tanítót cserélni, esküszegésnek tartatik. Talán érdekelni fogja tisztelt hallgatóimat, mit tanítanak ama világhírű tantermekben ünnepelet professoraink. Libanius, egyik leghíresebb szónok iratai erre nézve tájékozást nyújtanak. Ő maga Athénében tanult, később ott tanító lett; azután Konstantinápolyban, Nikodémiában és végre szülővárosában Antiochiában egy nagyon látogatott szónokiskolat nyitott. Nála tanult az igen tehetséges Chrisostomus. Számos alkalmi beszédei, önéletrajza, levelei mellett hátrahagyott egy fokoként haladó feladat gyűjteményt, a melyből a több évi tanfolyam tanmenetét meglehetősen áttekinthetjük.

Először jönnek ugynevezett programnásmáták, azaz iránytani előgyakorlatok kezdők számára: az aesó-

pusi mesék szabad elbeszélése: a kutyák kiadása, a ló versenyfutása a teknősbékával és mások; aztán nagyobb elbeszélések. Továbbá az ugynevezett chriák, azaz egy mondat vagy példabeszéd megmagyarázása, mint pl. Isocrates mondása: „a mivelődés gyökere keserű, de gyümölcse édes.“ Most jön a nehezebb, az ugynevezett közhelyek. Beszédet kell írni: a gyilkosság, méregkeverés, árulás, a zsarnok ellen. Valamit dicsérni tudni, bölcsesség. Ezert különös súly van fektetve a dicsbeszédre. Például Achilles, Demosthenes, az igazság dicsőítése. A mit az ember dicsér, ócsárolni is kell, hogy tudja, hisz a körülmények változhatnak. Ocsárló, kisebbitő beszédek. A hasonlatokban ily feladatok: hajózás és földmivelés, Ajax és Achilles, falu és város. Ily gyakorlatok fejlesztik a gondolkozást.

De mit szólunk a jellembeszédre? Itt a tanulóknak egy más jellem, előtte teljesen idegen helyzetébe kell magát beléltalálnia és beszédet tartania. Itt kezdődik a sophistika sikamlós talaja: az idegen szerep játszása. Egy 16 éves ifjunak „Medea érzelmeit, gondolatait kell kifejeznie azon pillanatban, midőn saját gyermekeit megölni akarja.“ Avagy e természetellenes feladvány: Mit fog egy festő mondani, a ki Apollót le akarja festeni, ha a fa fel nem veszi a szint?

Tanácsos-e, hogy ifjak, még majdnem fiuk oly érzelmeiket, gondolatokat fejezzenek ki, a melyekkel soha sem bírtak, avagy talán meg is vetik? Nem tom-púl-é el így lassanként a lelkiismeret és az igazságérzet? A pogány rhetorika sokszor oltévedt és tévútra vezetett.

A görög klasszikusok folytonos olvasása, a szebb részek szabad elmondása, egész beszédek elszavallása, a régi rhetorika egész rendszerének begyakorlása, beszédrészek, műfajok, iránymenek számtalan szabályokkal!

De a gyakorlat teszi a mestert. Tanárát, annak nyilvános beszédeit folyton hallgatva, mindig beszélni és írni, ez végre is feloldja a nyelv kötelekeit! A végzett szónok mindenre kell, hogy feleletet adjon. érveléseivel mindig készen kell lennie, a pro és contrá-t egyformán védnie, a feketét fehérre festeni és viszont. Csak egy példát a sok közül: Egy mogorva férfinak fecsegő neje van. E miatti életuntságból megakarja fosztani magát az élettől és ez elhatározását bejelenti a tanácsnak. Mit fog ő mondani? A sophista ily beszéd kidolgozását is kívánja tanítványától.

A sophisták a beszédképességet ritka tökélyre tudják fejleszteni, de annál inkább háttérbe szorul náluk a szív, s annak nemes érzelmei ápolása. Demosthenes legjobb beszédeit fáradtsággal írta meg, de a sophistáknak nincsen erre szükségük. Rögtönözve beszélnek. Egyetemes miveltségök és olvasottságok összekötve folytonos gyakorlattal, képessé teszik őket, késületlenül órahosszat akármely tárgy felől többé vagy kevésbé csinos előadásokat tartani. Irodalom, növénytan, katonai tudomány, politika, zene — az nekik mind-

egy. A sophistának mindenre van felelete. Ha azonban a szónoklat művészete az, hogy-becsületes meggyőződésünket, érzelmeink- és gondolatainkat az igazság szolgálatában a lehető tökély-, tisztaság-, szépség- és meggyőző melegséggel, szó által adjuk tudtúl, akkor az valóban művészet. A sophisták művészete azonban távol áll ettől!

A sophistika a 4-ik század betegsége. Mindig csak látszani, nem lenni! Inkább szép beszédek, mint jó tettek. Mi van abban, hogyan gondolkozik, cselekszik az ember, mi van végre magában az igazságban, csak hogy az ember szellemdús szavak árjában uszhasék. Ez azon ál-művészet, a melyről a mi Athénénk oly híres. Hogy ezt tanítsák, számos jeles tanár van alkalmazva, hogy ezt megtanulják, pogány, de fájdalom keresztyény ifjak is összegyűlnek itt a világ minden tájékáról. Keresztyény felső iskola még nincs. Vagy keresztyényiskola, a biblia, minden magasabb iskolai-vagy világ-műveltség nélkül, az az szerzetesség; vagy pogány mivelődés számos képtelenségeivel. Egy harmadik lehetséges volna; alapos és klasszikus iskolamivelődés a biblia és a keresztyénység alapján.

A mi a sophista polgári állását illeti, azok többé már nem vándorló tanítók, mint Sokrates idejében, hanem a városok professorai, kik egy nyilvános szigorlat, s a császári helytartó által megejtett erkölcsi examen megejtése után, a városi tanács által kineveztetnek és császári rendelettel megerősítetnek.

A sophista a városi hatóságtól fizetést hűz, tiszteletdíjat és ajándékot kap a tanulóktól és gyakran állami segélyt a császártól. Természetesen a város tekintélyei közé tartozik és gyakran polgárjogot nyer. Katonai szolgálattól ment. Reggeltől délig tanít, azután fürdőbe megy és reggeliz. Délután nincs tanítás. Este társaságba megy, leveleket ír, dolgozik stb. Havonként többször nagy fogadtatás a császári hivatalnokoknál. Itt nagy befolyások van a sophistáknak, a melyet ők ügyesen felhasználnak, hogy tanítványaikat valamely állásra ajánlhassák, s versenytrásaik ellen intrikálhassanak. Levelezések a tanítványok érdekében rendkívül nagy. Itt egyet közlök. Libanius írja Andronikusnak: „Itt küldöm neked a jó Bassust. Visz egy beszédet és egy pénzes zacskót: az egyiket elszeretné mondani, a másikat megtölteni. Neked mindkettő becsületedre válnék.“ A sophisták életében a legfontosabb események a publicak vagy nyilvános felolvasások, a melyekre az egész közönség meg van hívva, és havonként egyszer a tanárok által sorszerint tartatnak. Sokat mondhatnék még a sophistákról, tanmódjuk, nagy olvasottságuk, széles ismeretkörük, gyakran valóban bámulatot keltő szónoklati tehetségök, kiterjedt levelezések, és azon befolyásról, melyet korukra gyakoroltak, de viszont beszélnem kellene azon felületesség és tartalmatlanságról, mely őket jellemzi, nem egy sophista lélek nyomorult kedélyállapotáról, végre a művelődés

azon iszonyú belső ürességéről, a melyre csak egy hanyatló pogányság képes, s a melylyel szemben a keresztyények a bibliával — mint életerős gondolatok ifjító forrásával — útát törtek magoknak minden irányban, a nélkül azonban, hogy a hanyatló római birodalmat áthathatták volna. Az idő azonban int. A sophisták csak a látszatot keresték — a szent atyák az isteni kijelentésben az örök igazságot. Maga a sophista czim, egykor egyike a legtiszteltebbeknek, most már gúnynév lett, mert egy sophista alatt mai napság oly egyént értünk, ki az igazságot szónoki fogásokkal elferdíti. A sophista-iskolák, hála istennek! örökre be vannak zárva. De vajjon eltűnt-e ezzel a sophistika? A legrégebb és legnagyobb sophistika? A legrégebb és legnagyobb sophista a kigyó volt a paradicsomban, a második legrégebb, legnagyobb: a bűnös emberi szív. Közülünk mindenki hord magában egy darab sophistát. A pogányságnak távoznia kellett az iskolákból a biblia világa előtt. De ha az iskola a szentírás tekintélyét megintgatja, ha az élet ezen vizei a nevelés és oktatás földjét meg nem termékenyítik, akkor a pogányság ismét visszatérhet, de egy sokkal veszélyesebb, modernebb, a keresztyénységből magából előálló pogányság, a mely hogy ne történjék meg, azt hiszem mindnyájan szívünkben kívánjuk.

Czirják Albert.

Az időjárás befolyása az egészségre.

Egy második nagy csapatja a hülési betegségeknek mutatkozik a test nyákhártyáin és legtöbbször lélegző szerveink nyákhártyáján, néha az emésztési szerveken. Ilyen betegségeknek a sora kezdődik az orr nyákhártyájának ismeretes hurutján — nátha; azután jó a nyak- vagy a garat-gyuladás, a gége és lélegzőcső nyákhártyájának gyuladása és a bélhurut-hasmenés.

Megjegyzendő, hogy a lélegzőcső sokféle betegségei többször a belélekezett tisztátalan, poros levegő miatt, mint hülés által állanak elé; említést érdemel itten az iskolás gyermekek mellhurutja téli időben; és hasmenések is igen sokszor inkább a megromlott tápszerek — p. o. tej miatt — mint hülésből származnak.

Az ide tartozó betegségeknek harmadik csoportja, mely mélyen beható betegségi folyamatokat okoz, képezi némely szerveknek a gyuladását u. m. tüdőgyuladást, vese- és a savós-hártyák u. m. tüdő, szív és has-hártyagyuladást; de ezen betegségeket nagyon ritkán okozza a meghülés, így p. o. a nagyon gyakori tüdőgyuladást a legtöbb esetben más okok, mint a meghülés okozza. A vesegyuladásnak és erre következő bőrvizkornak a legtöbbször a kezdő oka valamely beható meghülés pl. alvás a nedves, hideg talajon, vagy húzamos tartózkodás nedves, hideg szobában. Negyedik csoportját a meghülési betegségeknek az idegrendszerben

találjuk fel, úgy mint erős fájdalmát az idegeknek, p. o. a csip-idegnek -- n. uchiadicus — vagy mint hülést — paralysis — p. o. hülés után hirtelen és szokszor fellépő arczideg hülést. Az ötödik és utolsó csapathoz tartozó betegségeknel említést érdemel azon lázas állapot, mely hülés után csak egyedül magára a lázra szorítkozik, anélkül, hogy más szervekben is bántalmat okozna, s mely mint hülési láz oly gyakran ösmeretes, hogy alig van a világon egyén, a ki ezt ne élte volna legalább egy nehányszor át. Az elősorolt csoportokban a hülési betegségek között sok olyant említettem, melyeknek oka nemcsak a meghülés; hanem más okok is.

Nagyon bajos volna a betegségeket szorosán elhatárolni és úgy feltüntetni, hogy melyek azok, melyeket a meghülés okozhat. Áll itten is az, hogy a természet minden rendszerezést kigunyolhat. Hogy mily határt vontam a hüléses betegségek és rendszerbe szedések helyessége felett, az ítéletet az olvasóra bízom; hanem hátra van még néhány olyan betegségről megemlékezni, melyek hibásan a közönség által a hüléses betegségek csoportjába számíttatnak, p. o. számarhurut, roncsoló toroklob, himlő, vörheny és tüdővész. Ezen betegségek a fertőző vagy ragályos betegségek. A himlőnél sokszor nemcsak heves hurut; de a légző szerveknek gyuladása is jön elő. A vörhenynél gyuladása a veséknek és ennek következtében bőr-vizkór. Ilyen veszedelmes complicatiók ezen betegségeknel a hülésnek rovatnak fel, és az e miatti félelemből ezen szerencsétlen betegek minden üde levegőtől elzárva, nehéz takarókkal kerítve az ágyban nyomorgattatnak s mindez a betegek kárára történik, mert nem a meghülés, hanem a ragályos betegségekben és a beteg alkotában gyökerezik az ilyen veszélyes és sokszor halálos kimenetet okozó complicatio, és a tapasztalás szerint annál ritkábban lépnek fel, minél többször szellőztetnek a szobák és minél kevésbé kinezik a betegeket nehéz takarókkal.

Ezen tapasztalat tudása fontos befolyással van nemcsak az ilyen betegekre; hanem még ezen betegségeknek a meggátolására és terjedésük beszűnésére is. Ugyanis ezen betegek kigőzölgése magában hordja a betegség fertőző anyagát, a folytonosan áramló friss levegő ezen kigőzölgést ritkítja és a légáramlat útján eltávolítja és így kisebb a valószínűség, hogy a beteg környezete hamar hasonló betegséget kaphatna. Ha ezen a józan ész által könnyen megérthető eljárástól a közép nem idegenkednék annyira, bizonyos, hogy a közöttök annyira pusztító ragályos betegségek nem okoznának olyan nagy pusztítást, mint jelenleg. Néha hibásan még az orvosok is azon hitet oltják az emberekbe, hogy a tüdővész egy elhanyagolt tüdőhurut eredménye, melyet hülésből kaptak. A hol ilyen eset hihetőnek mutatkozik is, figyelmes vizsgálat nemsokára kimutathatja az öröklött vagy más okból származtatható beteges hajlamot, mely hajlam nélkül soha tüdővész hülés miatt elő nem áll; hanem igen is az említett hülés-

si betegségek közül valamelyik. De méltán jegyezheti meg bárki azt, hogy laicus ember nem tudja azt meghatározni vajjon van-e hajlama tüdővészre? Tehát minden körülmények között a legjobban teszi, ha magát a meghűléstől óvja. Egy bizonyos észszerű határig ezen óvakodás elismerésre méltó, de annál károsabb a folytonos esztelen óvakodás a levegőtől, víztől; szóval a test kényeztetése az egészség elleni merénylet, mely az alvó dispositiot a betegségek iránt felébreszti.

És most tárgyam harmadik és utolsó részéhez értem. Mi módon lehet az embernek magát a meghűléstől óvnia? A közéletben építészeti készülékek, butorok, ruházatok, sőt a gyógyszereknek egész légiója van, mely a hűlés ellen ajánltatik; mellőzzük ezeket, mert nem mindenkinek áll módjában ily módon óvakodni. A meghűlés elleni óvakodás áll a test edzése és a felbőr gondozásából: miután olyan klimában kell élnünk, melynek nemcsak évi változatai különböző hőmérséklet mutatnak; hanem hazánkban még az egyes napok különböző óráiban is a klíma változásnak van kitéve, melyen mi változtatni nem tudunk: tehát nincsen egyéb, hogy mit tegyünk ellene, minthogy magunkat, azaz testünket alkalmazzuk hozzája.

A klíma ellen védekezünk megfelelő ruházattal és nem zárjuk el magunkat a hűvös levegőtől, az üde levegőt téiben is szellőztetés által szobáinkba bocsátjuk, a nélkül, hogy a kikerülhetetlenül előforduló léghúzámtól nagyon is megijednénk. Az ilyen léghúzámban csak akkor kártékony, ha a beáramló lég sokkal hidegebb, mint a milyen a szoba belső levegője, és hogy ha az ember magát ilyen léghúzámnak húzamosan kiteszi. Egy felnyitott ablak előtti léghúzámban csak egy oly előtte elhaladóra lenne kártékony, kinek a tes-

te nagyon el van kényeztetve. Az ilyen erősítésre, mint ki nem kerülhetőre mindenkinek törekedni kell. A lakások tulságos erős fűtése a leggyakrabbi okozója a hűléseknek, és pedig nem azért, mert a külső lég és a szobalégnek hőmérséke között feltűnő különbség volna, hanem mert minél nagyobb a szobák levegőjének hőmérséke, egyszersmind annál szárazabb is, és így a test felbőre felé folytonosan növekszik a véráramlat, a test felületére nyíló nyákhártyán ugyanez történik és így ezek ki vannak téve a meghűlésnek, azaz a hideg iránti fogékonyágnak. Szokás azt állítani, hogy $16 R^0$ melegnek kell a lakószobának lennie, ezen állítás relativ. $14 R^0$ elegendő, sőt $12 R^0$ is elegendő, ha az egyenletesen van elterjedve és ugyanazon a ponton van fenntartva.

Valamint a tulságosan fűtött szobák, úgy a meleg takaróju ágyak és vastag ruházat is káros, mert ezek a felbőr edényeinek zsongját lazítják. Különösen gyalog utazásnál soha sem kell vastag öltönyöket felvenni, hanem inkább gondoskodni kell czélszerű — flannel — alsó öltönyökről. A fő és nyak soha se legyen melegen öltöztetve, ellenben a lábak meleg és száraz ruhával ellátva. Ha az ember menésközben el kezd izzadni, az már biztos jel arra, hogy a testből elszálló gőzök az eltávozásban akadályozva vannak, és ilyenkor az emberek még jobban bebonyálják magukat, természetesen az izzadás annál nagyobb és a kilátás a meghűlésre sokkal valószínűbb. Ilyenkor legjobb a vastagabb és nehezebb ruhákat a testről eltávolítani és a felületről az izzadságot letörölni.

Dr. Bartók István.

(Folyt. köv.)

T Á R C S A

Fröbel Frigyes.

Jelige: Jertek, éljünk gyermekeinkért!

Németország, Franciaország, Anglia, Schweicz, az Egyesült államok, Magyarország megünnepelte Fröbel Frigyes emlékét. Lapunk olvasói előtt úgy hisszük nem lesz érdektelen, ha e nagy paedagog azon működéséről, melyeket a gyermekertek nevelés- és társadalmi jelentőségére nézve kifejtett, még néhány adatot közlünk.

Fröbel Frigyes paedagogiai jelentősége nemcsak abból áll, a mit maga teremtett, hanem abból is, hogy kortársainak, követőinek számos alkalmat szolgáltatott, hogy az általa feltalált gyermekjátékokat, munkaszerű foglalkozásokat tovább fejlesszék, eszméit valósítsák. Bár sok ellenfele van, kik különösen a gyermekertek paedagogiai jelentőségét szeretnék kisebiteni, habár a tanítóság egy része, mely rendszerét — úgy hisszük —

soha sem tanulmányozta, szintén ellene van, elmondhatjuk mégis, hogy azon irodalom, melynek Fröbel munkássága adott életet, hatalmas befolyást gyakorolt azokra, kik vele érintkeztek, továbbá hogy korunk legjelesebb paedagogusai vele foglalkoztak, érezve, eltelve nevelésügyi reformjának fontossága által. Azon paedagogusok között, kik Fröbel felett itéletet mondtak, Diesterweg a legjelentősebb. Nevelő volt mindkettő, lelkesült tanítványa Pestalozzinak, kik bár ellentétek, egy közös vonásuk volt, a kedély melegsége, az idealismus, kik azon tudatban, hogy az emberi nem tökéletesbítésére törekeshnek, nem ismertek személyes tekinteteket és magokat magas, tiszta eszményöknek alárendelve, sokszor csalódás, félreismerés, küzdelem volt osztályrészők. E két férfi között az ellentét kiválóan abban nyilvánult, hogy Diesterweg működése az oktatás és módszerre szorított, míg Fröbel köveket hordott az erkölcsileg fejlődő emberiség épületéhez. Az emberi ne-

velést Fröbel már a bölcsőben az anya által akarta megalapítani. Diesterweg munkáiból Fröbelről igen fontos az, melyet ő barátjáról, kortársáról mond: A mit Comenius az Orbis pictus, Rousseau Emil-jével, Basedow elemi munkájával elérni akartak, azt Pestalozzi és Fröbel meg is tették, Fröbel elmélete az általános világi és emberi törvények megismerésében gyökeredzik és törekvését, tetteit a szeretet végtelen hatalma támogatja. Middendorff és Fröbel kiegészíték egymást. Két szív, egy gondolat, egyesülve a nevelés eszméje, felemelkedve Pestalozzi szelleme által.

Fröbelről és Pestalozziról azt mondja Diesterweg, hogy Fröbel bár tanítványa volt, de oly tanítvány, ki mesterét túlhaladta és a ki azt, a mit amaz egész életében hiában keresett, meg is találta.

Pestalozzi a szemléltetés, Fröbel a munka elvét állította fel, rámutatva az eszközökre, melyekkel azt elvégezhetjük. Ebben ismeri fel Fröbel fő érdemét.

Az ember első hat életéve a legfontosabb az egész életben, ez volt Fröbel valamint Pestalozzi mély meggyőződése. Mindketten abban is megegyeznek, hogy a gyermek nevelése és képzése ez életkorban csak az anya, vagy nő által érhető el. Elismerik, hogy a természet vagy az anyai ösztön jelentős útmutatásokat ad, de a feladat kielégítő megoldásához tudatos képzés is kell.

Pestalozzi ezért egész életében „egy anya könyvén” dolgozott, Fröbel ennél többet adott, gyakorlati útmutatásokat a helyes cselekvésre, ő Pestalozzitól abban különbözik, hogy azt mondja, könyvekkel egyedül nincs segítve a dolgon, szó és tett mindig együtt tartoznak.

A szót mindig élő tanításnak kell követnie, az anyáknak a gyermekeken és a gyermekekkel kell az igazi cselekvést megmutatni. Minthogy legtöbb anya nem bír elegendő műveltséggel, kívánatos egy oly intézet, a melyben 16—20 éves leányok elméletileg és gyakorlatilag tanulják meg a kis gyermekek nevelését. Azonban ha a gyermekek nevelés- és művelődési igényeinek tökéletesen meg akarunk felelni, akkor minden leánynak — bevégzett iskolai éveit után — „a gyermekkeretekbe” kell vezetgetnie, hogy ott a nő hivatására mint anya előkészüljön.

Fröbel szerint: Az ifjú növényeknek tért és időt engedünk, hogy szépen kifejlődjenek, de a gyermek az ember előtt egy viaszdarab, a melyből azt alakíthat, a mit akar. Ezért első sorban és pedig az iskolai idő előtt hatni kell a természetes házi neveléssel az anya által.

A ki a munkás osztály, a szegény nép helyzetét ismeri, át fogja látni, hogy ily nagy tömegeknél, azok alárendelt nyomasztó viszonyai között családi nevelésről szó sem lehet, legalább ritka eset, hogy anyák gyermekeiknek minden idejüket, erejüket szentelhessék.

A kisdedeket az egyedüllet veszélyeitől megóvándó — ha a szülők dolgozni mentek — Oberlin és Schepp-

ler Luiza a múlt század végén kisdédóvodákat állítottak fel. Azonban a kisdédóvodák nem készítettek elő az iskolára és az életre. A gyermekkeretek feladata lett ez. Fröbel nevelési eszközeit a gyermek természetéből merítette. Ő a játékot a gyermek ereje és önállósága gyakorló rendszerűül szervezte, a mely mellett jól érzi magát és minden szükségleteire tekintet van fordítva. A gyermekkert kielégíti a szükségletet, van játszótárs, a játékban vezetőnő, s anyag a játékhoz. A gömb, koczka, henger voltak foglalkozási eszközei. Aranyhid az ellentétek eléréséhez. Sokszor panaszkodunk, hogy a különböző társadalmi osztályok mily válaszfalakkal vették magokat körül, sőt egymás iránt ellenséges indulattal viseltetnek. Nem adunk-e tápot e viszonyoknak a szigoruan elkülönített nevelés által? A gyermekkeretek először is egyengetik az utat a társadalmi osztályok közeledésére. Gazdag és szegény, katolikus, protestans és zsidó gyermekei együtt lehetnek ezekben, egyik a másik által képezve önmagát, úgy hogy mindenki, ki élőítélet nélkül figyel, önkénytelenül fel kell kiáltson: Valóban ezek egy atyának, egy emberi családnak gyermekei. Ez a gyermekkeretek társadalmi jelentősége. Nagy befolyása van a gyermekkereteknek továbbá az anyák és megnőtt leányokra. Valódi, igaz elhivatásokra ezekben készülhetnek elő. Megtanulják, mit kíván a gyermek természete, a szeretet, türelem öntudatára ébrednek!

Nem hiában hangzott fel Fröbel felhívása a nőkhez: „Jertek éljünk gyermekeinknek!” A nők lelkesült tanítványaivá lettek és hívőleg követték őt mint egy új evangelium — a gyermeki szeretet — hirdetőjét. Egyesüljenek tehát továbbra is a nők, hogy Fröbel művét fenntartsák, továbbfejlesszék és tekintsék legszebb hivatásuknak a gyermek nevelésének élni, mert ebben nyilvánul, a társadalom jövőjének boldogsága avagy boldogtalansága. Éljük gyermekeinknek!

Cz. A.

Tehát értsük meg egymást!

A Család és Iskola 8-ik számában Végh Máttyás felső népiskolai tanító úr ezen becses lap 7-ik számában megjelent jámbor felolvasásomnak két sora miatt erősen megröszélt énrám s úgy megtámasztotta egy meggyődésem, hogy ha az valami kerítésféle dolog lesz, bizonyosan tovafele ledült volna. Ezért engedje meg tekintetes Szerkesztő úr, hogy másik felől én is tehessek egy támaszt. Szükséges ez az egyensúly fenntartása végett.

Én ugyanis a népiskolai tanításban az idő és erők szétforgácslása miatt való keserűségemben elszörnyülködtem vala Végh urnak egy ilyen értekezési témája felett: „a költészettan tanítása az elemi népiskola V- és VI-ik osztályában,” s valóban azt hittem, hogy maholnap egy új tantárggyal szaporodik az elemi népiskola már is tulterhelt hajójának raktára. Azonban Végh urnak különben

szíves felvilágosítása után megértettem, hogy ami engemet úgy elrémített, az nem egyéb, mint amit Hosszúfaluban röviden vers tárgy alásnak neveznek iskolai nyelven. Ebben tehát értjük egymást. Hanem azt sehogy sem bírom megérteni, honnan következtethette Végh ur, hogy én az értelmes olvasás fogalma alatt oly valamit értenék, mi nem bir vonatkozással a versolvasmányra, avagy hogy én a verset előleges magyarázat, módszertani feldolgozás nélkül vélném, az én incorrect felfogással, tanítandónak. Abban sem értünk egyet, hogy — mint Végh ur mondja — „a versnek megértése az olvasónak nem kevesebb utánjárásába kerül, mint annak megírása.“ Elhiszem, hogy az Arany-os Toldit vagy János vitézt mindketten megértjük; de hogy meg is tudók írni, azt legyen szabad kétségbe vonnom. Ehez még valami egyéb is kell, mint az Ön „népiskolai költészettana.“

Végh úr azt mondja: „Aztán lássa uram, én tökéletes igazat adok Kossuthnak“ sat. Lássa uram, ez szép Öntől. És itt is egyet értünk, mert én is leborulok a nagy hazafi végtelen hazaszeretete előtt, melylyel anynyira fájó szíven hordott magyar népének egészséges őserkölcset a ponyvairadalom dögvészes légkörétől megvédeni serkent; csak hogy én a gyors eredményt e tekintetben nem csupán a népiskolától várom, mert erre hosszú idő kell s periculum in mora: hanem az olyan egészséges és olcsóságban még Zöld Marczii historiáján is tul tevő irodalmi termékek gazdagságától, milyenek az aradvidéki derék tanítók köréből indultak vala szét a hazába. Az olyan nagyfontosságú vállalatok bősége hamarabb és biztosabban juttatná el népünket a valódi szép és szívnemesítő szellemi táplálék fülismerésére, mint a versek költői képeinek gyakran meddő magyarázgatása az elemi népiskolában. Sőt — ha nem csalódom — a nagy hazafi is erre czéloz Ön által idézett szavaiban.

Való igaz, hogy az „az istenadta magyar nép verset is olvas.“ Mit? Nemcsak olvas, hanem még csinál is, még pedig minden költészettan nélkül. Soha se féltük a hegedősök népének utódait attól, hogy mesterséges eszközök nélkül kihal lelkéből az őserő, mely a pórleánynak a szebbnél szebb dalokat ajkára adja:

Heje huja rezeda!

Be sok legény megcsala.

Ha még egyszer egy megcsal,

Megátkozom, hogy meghal.

Kis kalapom teteje,

Toll lobog felette.

Egyik ága elhajlott,

A szeretőm elhagyott.

Ha elhagyott egy hétre,

Én elhagyom kettőre.

Ha ő elhagy kettőre,

Én elhagyom örökre.

Ki ezt először dalolta, az bizonyára nem ismerte a költészettant a népiskolában. Ne lépjen ki a népiskola a

maga köréből. Adja meg a népnek a kellő értelmességet, széépérzéke nem fog elsatnyulni.

És most, midőn óva intek mindenkit a népiskolába való versolvasmányok mesterséges és hosszas magyarázgatásától, viszonzásul Végh ur azon szívességének, miszerint megoktat, hogy a vers micsoda irásmű: legyen szabad nekem is idéznem Bárány Ignác „Olvasás tanmódja“ czimű művének néhány ide vonatkozó sorát.

Ugyanis nevezett becses munkának 156-ik lapján az 1. sz. alatt ez mondatik: „Vannak költemények, melyeknél az előkészítésnek csupán tárgyismertetésre kell szorítkoznia. Magába a költői képzelem világába soha se akarjuk mesterséges úton vezetni a gyermeket! Hadd bámulja ő a költő lelkének magasságát annak saját szavaiban! E szavak sokkal jobban megtalálандják szívéhez az utat, mint a mi mestertérlélt magyarázgatásunk.“

Hogy a népiskolába való versköltemények, melyeknek azonban valami nagy bővében nem vagyunk, nagyon alkalmasok a szív nemesítésére, azt — jól mondja Végh úr — Hosszúfaluban sem vonják kétségbe. Hanem hogy az Ön által védelmezett elnevezésnek az elemi népiskolában épen most, midőn ennek természetes moderbe való terelése van szőnyegen, legkisebb jogosultsága is lenne, azt ugyan még a bét faluban sem hisszük el. Sőt nem találok föl ezen jogosultságot még ott sem, hol Ön saját művét ismerteti s hová, Ön ezen szavaival útasit: „ott a Tudésítás rovatban a felületességgel átolvasott czimen kívül mást is talál.“

És végül meg kellene még köszönnöm Végh urnak, hogy emlékező tehetségemnek segítségül jött. Bizony rég koptatom én már azt. Meg is köszönnöm, ha arra más eszközt használt volna. Így legfőlebb anynyit mondhatok, hogy: „A dtál uram esőt, de nincs köszönet benne!“

Különben béke velünk!

Veres Sándor,
áll. felső népisk. igazgató.

S Z E M L E.

Az „Eötvös-alap“ és a pünkösdi gyűlés.

A mult év augusztus havában tartott országos tanítógyűlés tárgyalta az „Eötvös-alap“ ügyét, s e tárgyalások óta tanügyi lapjaink pro et contra folyton foglalkoznak e határozattal. A vita, főleg mióta a III. egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága pünkösdi nagygyűlésére e kérdést kitűzte, szenvedélyes hévvel foly. E kérdéssel szemben a tanítók körében valódi pártalakulást hirdetnek lapjaink.

Most midőn e gyűlés küszöbén állunk, szükségesnek tartjuk mi is e kérdéssel foglalkozni, s az ügy történetére vonatkozó rövid ismertetés után, a további teendőket illetőleg nézeteinket előadni.

A közoktatási miniszter az első országos tanítógyűlést egybehívó rendeletében jelezte, hogy az országos tanítógyűlés ügykörébe veszi s rendeltetéséhez képest kezeli az „Eötvös alapot.“ Ennek folytán a gyűlés előkészítő bi-

zottsága tárgyalta e kérdést. Az ezen ügyben beadott első javaslat szerint az alapot az I. országos tanító-gyűlés át nem veheti, hanem megkeresi a III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságát annak átadhatása tárgyában a két év múlva tartandó II-ik orsz. tanító-gyűlésig. Ezzel szemben egy más javaslat az átvétel eszközlését az orsz. tan. gyűlés állandó választmányára kívánja bízni, mely eljárásról, s az alap mikénti kezeléséről a II-ik orsz. tan. gyűlésnek jelentést tesz.

A közgyűlés némi módosítással az előbbeni javaslatot fogadta el, s kiküldött egy bizottságot, mely érintkezésbe tegye magát a végrehajtó bizottsággal, az alap átvétele tárgyában.

A III-ik egyetemes tan. gyűlés végrehajtó bizottsága évenként egy nagy gyűlést szokott tartani, melynek legfontosabb tárgya az „Eötvös-alap“ ösztöndíjai és segélyei felett való rendelkezés. A folyó évben e gyűlés május 28-ára (pünkösdre) Budapestre hivatott egybe, s tárgyaiul többek között a következő kérdések is kitűzték: „Tartassanak-e az országos tanító-gyűlés mellett jövőben is egyetemes tanító gyűlések?“ „Átadások-e az Eötvös-alap az országos tanítógyűlésnek az egyetemes tanító-gyűlés meghallgatása nélkül?“

E kérdésekre nagyon könnyen felelhetünk. Hogy az országos tanító-gyűlés mellett az egyetemes tanítógyűlések feleslegesek, arról meggyőződhetünk, ha e két intézmény szervezetét a legfőbb vonásaiban összehasonlítjuk. Az egyetemes tanító-gyűlés a véletlen s az esetleg kedvező körülmények között egybegyűlt tanfériak gyűlése, melyen mindenki részt vehet, ki a gyűlés tartamára megszabott tagsági díjt befizeti, s melyen a tágkörű tanügybarát czim alatt laikusok és tanítók egyenlő joggal szavaznak a tisztán tanügyi kérdésekben. Ily szervezet mellett megtörténhetnék, a mire ugyan eddig nem volt eset, hogy a tanítók véleményét a tanügybarátok leszavazzák. Továbbá az egyetemes jelző értékéből is sokat levon azon körülmény, hogy e gyűléseken leginkább csak a székhely és vidékének tanító-sága van képviselve, mely Magyarország összes tanítói nevében határoz. A hozott határozatokat tanügyünk intéző férfiai ritkán, avagy épen nem veszik figyelembe; továbbá sem a tanítótestületek, sem az egyesek nem tekintik magukra nézve kötelezőknek, s így sok szép határozat csak jámbor óhajlás marad.

Az egyetemes gyűlések jellemzésére még számos hasonló példát hozhatnánk fel, de legyen elég ezúttal ennyi s lássuk most ezzel szemben az országos tanító-gyűlést.

Ez a kormány anyagi támogatása mellett áll fenn, határozatai meghozatalában pusztán csak tanfériak vesznek részt, és pedig nem a véletlen által egybehozott egyének; hanem a hazai összes tanítótestületeknek, tagjaik számára szerint választott képviselői, s így ez méltán nevezheti magát országos tanító-gyűlésnek. E gyűlések határozatait tanügyi kormányunk magáévá teszi, s ezáltal munkássága gyümölcsöző.

Felesleges az összehasonlítást tovább folytatni, az eddigiek is meggyőzhettek arról, hogy csakis az országos

tanító gyűlésen van a hazai tanító-ság valóban képviselve, hogy e mellett a jövőben úgy nevezett egyetemes gyűlések-re szükségünk nincs, önként értetődik.

Ha az országos tanítógyűlésnek létjogosultságát elismertük, az egyet. tan. gyűlést feleslegesnek tartjuk, akkor önként következik, hogy a hazai tanító-ság vagyónát képező „Eötvös alap“ feletti rendelkezésjog csakis az országos tanító gyűlést illetheti.

Ebből kifolyólag ohajtjuk, tárgyalassék az „Eötvös-alap“ kérdése a végrehajtó bizottság legközelebbi nagygyűlésén, s ha szükségesnek bizonyul, hívassék egybe rövid idő alatt a IV-ik egyetemes tanítógyűlés, mely az alap átadását eszközölje.

R. I.

Irlandból.

Ez ország, mely agrarius viszonyaival oly régóta foglalkoztatja a világ figyelmét, oktatásügyi viszonyaiban igen érdekes képet nyújt.

1880-ban 7.500 iskolája volt, melyhez 68 új járult. 1.083.020 tanköteles volt. Ebből vizsgát tett 671.877 gyermek. Ebből: 26.5 % - ad a középszintűhöz, 48.8 % - ad alsóbb osztályhoz, 33.7 % - ad a felsőbb osztályhoz tartozó gyermek volt. Vallás szerint 79 % - ad r. kath. 9.4 % - ad államvallású; 10.7 % - ad presbyterianus s a többi különböző sektákhoz tartozó. Közös Iskola kivétel nélkül protestánsok vezetése alatt volt 1273, 153.051 tanulóval; katolikusok vezetése alatt 2804, 401.688 tanítvánnyal; protestáns és katolikus tanítók tanítottak 98 iskolában 22.503 tanulóval. Felekezeti iskola volt 3331. Ebből 552 protestáns, 2779 katolikus, állami iskola volt 29.

Volt 5496 tanító és 5378 tanítónő, ezenkívül 85 ifju segédtanító, 227 s. tanítónő s 98 helyettes. Főtanító volt 7429, a többiek al- és s. tanítók. A 10.553 néptanítójelöltből, kik állami képezdekből kikerültek, csak 3309 van tényleg állomásban, mi onnan van, mert a gyarló fizetés miatt mindenki menekül, ha teheti, a tanítói pályától.

Lord Beaconsfield segíteni akart rajtok, azonban a szegényiskolák előjárósága közül csak 13 tudott fizetésjavítást adni. A többiben fizetésöket csak feltételesen kapják a tanítók s innen van, hogy mint kiszámíták, 1876. óta az ir tanítók 5 millió frtot veszítettek el ily formán.

Az iskolák költségeihez az állam 81 % - dal s a községek 17 % - dal járulnak. Beaconsfield nyugdíj-alapot létesített számukra, azonban csak 65 éves tanítók s 60 éves tanítónők részesülhetnek nyugdíjban. Lakpénzt kapott 281 tanító, lakháza volt az iskolában 1280 tanítónak. Taneszközökre a királyné adott mintegy 300.000 frtot, mit az angol tanítók, mint céltalan monopoliumot, nagyon rosszaltak.

Egyleti közlemények.

Tudósítás.

A torda-aranyosmegyei tanító-testület m. ludasi köre ez évi második gyűlését mult april hó 27-én tartotta meg M-Ludason az állami iskola helyiségében.

Melléklet a „Család és Iskola“ 10-ik számához.

Ez alkalommal gyakorlati tanítást tartott Nyárádi Dénes fels. népisk. igazgató az első elemi osztály tanulói előtt a számtanból; tárgy a 10-es számkör mind a négy alapmivelet nyomán főben és írásban. A második gyakorlati tanítást Kanyaró Mihály tartotta a IV—V. elemi osztályosoknak a természetrajzból, tanítván a hártyaröpüek közül kizárólag a méhek ről a következő szempotok nyomán: a méh leírása, fajai, társas élete, a királyné, herék és dolgozók, ezek hivatása és életmódja, szaporodása, haszna stb. A szokásos bírálatok alapján mindkét tanítás sikerültnek nyilvánított.

A tanítások meghallgatása és bírálása után a tulajdonképi gyűlés vette kezdetét, melyet Nyárádi Dénes a kör elnöke egy csinos kis beszéddel nyit meg; rámutat ebben a vidéki felekezeti tanítók rideg közönyére, a féltett autonomia örve alatt az együttes munkásság negligálására s végül felhívja a kör tagjait (mindössze csak haton vagyunk) a nem csüggedésre, mert közel van az idő, melyben a társulás szelleme utat tör magának a rideg közönyön át ezeknek kebléhez is. A köztetszéssel fogadott megnyitó után Jarthó Imre tagtársunk felolvasását hallgattuk és hallgatta meg néhány méhészbárát. Themáját az „okszerű méhészet“ köréből vette. Beszélt a méh természetrajzáról, majd áttért a régi és újabb kezelési módokra, kimutatta az e téren eddig elért eredményt, újat módot ajánlt a méhkezelés minél jövedelmezőbbé tételére s ezt egy szakképzetszerűen összeállított 10 pontú szabályzatban vontta össze; végül bemutatja a különbféle kaptárak bánásmódját, köztük a maga készített mintegy 12 Berlepszéle állókaptárt. A mindnyájunk épülésére vált felolvasást érdeklődéssel hallgattuk végig és éljenezttük meg.

A gyűlés utolsó, de szintén érdekes tárgya volt a Végh Mátyás tagtárs által előterjesztett e vitatételnek megbeszélése: „Mit tegyen a tanító az oly gyermekkel, kit a törvényszabta 6-ik éve után iskolába adnak ugyan, de értelmileg még nincs oda fejlődve, hogy a tanítás alanya lehessen.“ Előterjesztőnek e kérdés felvetésekor azon sajnos tapasztalati tény lebegett szemé előtt, mely különösen a köznép elsatnyulásában és csenevészésében gyökerezik. Az ily kedvezőtlen családi viszonyok közül kikerült testileg, szellemileg hátramaradt 6 évet betöltött gyermek ritka esetben alkalmas az I-ső elemi osztály tananyagának elsajátítására. A ruhátlanóság, sokszor az időjárás mostohasága egyfelől a rendes iskolába járásban akadályozzák a még gyöngye testü gyereket; a szemléletek és képzetek csekély száma; szókinésének alig pár százra tehető összesége másfelől a tanítónak koránt sem elég anyag azok rendezésére, megvilágítására; n hiányzó szemléleteknek, fogalmaknak az iskolában való megszerzése pedig oly sok időt venne igénybe, hogy az érettebbeknek ez eljárás csak hátrányára történnék. Föltéve már most,

hogy a tantervet az első osztályban 2 részre osztani nem lehet; föltéve, hogy a tanító előleges vizsga alá az új tanoncot nem veheti, a mi különben is a legincorrecetebb eljárás volna: a fentebbi kérdést akkép oldotta meg a kör, hogy a tanító 3, legfőlebb 4 havi tapasztalat után az első osztály növendékeit 2 csoportba osztja, a haladók és a maradók azon osztályára, kik mintegy osztályt képezve az osztályban, kevesebb értelmi foglalkoztatásban részesüljenek. Természetesen e kérdés igen is localis érdekü, mert ott, hol pl. óvodák, gyermekkertek képezik az elemi oskolának mintegy előkészítő osztályát, ez a tanító és szülőkre egyáltalán kellemetlen eljárás teljesen fölösleges. De hát a mezőségi viszonyok ide s tova ennek gyakorlatba vételét bizony megkivánják.

Végh Mátyás.

IRODALOM.

Természetráj népiskolák számára készítette *Buza János* tanár, kiadja az irodalmi kör a főiskola költségén *Sárospatakon*. (Ára 34 kr.)

A mű három részre oszlik. I. rész „Állatok.“ II. rész „Növények.“ III. rész „Ásványok.“

Lássuk legelőször is az I-ső vagyis állattani részt. Az író igen helyesen mondja bevezetésében, hogy „a népiskolában a természetrajz tanításánál az összekötő módszert lehet természetesen és eredménydúsan alkalmazni; mert a gyermek figyelmét az egyes elkülönített természeti testek felkötik, magokra vonják, míg az általános fejtegetések előttök unalmasak, érthetetlenek s legfünnebb emlékező tehetségüket fárasztják ki.

Ezen elvből kiindulva az egyes családok, rendek megismertetését az egyedeken kezdi; pl. a macskafélék családját a házi-macskával, az ebféléket a házi kutyával. Így ismerteti, mint tipikus példányokat: a medvét, szarvasmarhát, kecskét, szarvast, tevét, lovat; a madarak közül: tyúkot, lúdat, gólyát, harkályt stb. stb.

Az elv tehát jó; de a kivétel — noha leírásai értelmesek, nem felel meg egészen az inductiv módszer követelményeinek. Az inductiv módszer tudvalevőleg nem abban áll, hogy olyan dolgokat, a melyeket a tanítás folyamában meg sem említettünk: az összefoglalásnál, mintegy varázsütésre tálaljuk egyszerre a gyermekek elé. Sőt ellenkezőleg csak azokat szabad összefoglalni, a miket a tanítás folyamán hallottak és megismertek. E munkában pedig ugy az emlősök, mint a madarak — s részben a többi osztályok tárgyalásánál az egyes állatok megismertetésénél egyetlen szóval sincs említés téve arról, hogy melyik szerv az, mely a testnek támaszául szolgál? Melyik az, a mely összekötésbe hozza őt a külvilággal? Melyik eszközli a lég-

gel való táplálkozást? Milyen az állatok vére? Mi módon teszi meg körfutását a testben? Mi a központja e körfolyamnak? Már pedig e kérdésekben rejlik az élet lényege s ennél fogva a legelemibb állatnak lényeges részét épen e tételek képviselik; a melyeknek tárgyalása e munkából csaknem egészen kimaradt.

Az összefoglalásnál aztán odaveti ilyen formán: mindezen állatok azon közös tulajdonnal bírnak, hogy testükben csont van, vérük piros és meleg, léleketet tudóval vesznek stb. Az ilyen összefoglalásnak nincsen eredménye, sem értelme, ha az egyes állatok megismertetésével az illető szerveket s azoknak működését is (természetesen a gyermekek korához mérten) meg nem ismertetjük.

Az emberről szóló cikkben szintén tesz említést a jelzett szervek- és működésükről, de csaknem olyan érthetetlen rövidséggel, mint az összefoglalásnál. Általában az emberrel nagyon röviden bánik el. A macskával és kutyával, ha többet nem is, de annyit foglalozik, mint a föld urával. Pedig az elemi iskolának nem szabad elmulasztania azt, hogy az embert az emberrel megismertesse. Hisz a nép gyermekei az elemi iskolában befejezik tanulmányaikat (mert az ismétlő iskolának csak ismétlés lehet a feladata); és úgy távoznak onnan, hogy saját szervezetükről, egészségük fenntartásának alapfeltételeiről semmit se tudjanak?! És fájdalom! Spencer Herbert józan elve a tanítást, nevelést illetőleg — a legtöbb helyt — maig is kiáltó szó maradt a pusztában. Vessünk csak egy pillantást a népiskolai tankönyvekbe: azonnal meggyőző dünk e szomorú igazságról. Pedig ki ne adna igazat Spencer Herbertnek, ha csak némileg is komolyan gondolkodik a nevelésről: midőn kimondja, hogy „az élettannak legalább oly terjedelemben való előadását — s mennyi ez ismeretág főbb igazságainak megérthetése, a közéletben használt elvek elsajátítása végett okvetlenül szükséges, az észszerű nevelés leglényegesebb alkotó részének tartja.

De vizsgáljuk tovább a szóban forgó könyvet.

Az emlős állatok rendszerezésénél megtartja azt a régi és hibásnak bizonyult rendszert, mely az elefántot, orrszarvut, sertést, tapírt mind egy kalap alá vonja, e nagyon is rossz elnevezéssel: „Sokmanesosok.“ Eltérőleg az újabb s a természetnek megfelelőbb osztályozástól, mely az elefántot az ormányosok rendjébe — a sertést a páros ujjúak nem kérődzők — az orrszarvut és tapírt a páratlan ujjúak rendjébe sorozza. (Ilyen helytelen elnevezéssel illeti a páratlan ujjúakat, a melyeket egy mancsuaknak nevez — és a páros ujjúakat kétmancsuaknak.)

Egy pár helyt tévútra is vezeti a tanulót; pl. az emberről szóló cikkben azt állítja, hogy az ételből a vékonybél szívja föl az alkalmas anyagot. Holott tudjuk, hogy a tápanyagok felszívódását nemcsak a vékonybél eszközli. Megkezdődik az már a szájüregben — habár jelentéktelen mennyiségben. Erélyesebben

megy végbe a gyomorban, hol a tápanyagok nagy része — t. i. a könnyebben oldhatók: cukor, szerves savak, sók stb. — felszívódnak és a gyomor belső felületén elágozó finom véredények falán át egyenesen a véráramba jutnak. A nehezebben oldhatók, pl. zsírok jutnak aztán a vékonybélbe, hol az epe, hasnyál és bélnedvek behatása alatt azok is a felszívódásra alkalmas anyaggá változnak, s a bolyhok által felszívva a chylus edényeken és nyirkedényeken át a véráramba kerülnek. Végre a vastag belekben leginkább a folyadékok jutnak felszívódásra.

A gólyáról azt mondja: „mocsáros vidékeken telepszik le, hogy üldözhesse az ott lakó békákat, kigyókat stb. Az embernek ez által hasznot hajt.“ Pedig a békák és kigyók, értve az utóbbiak alatt a vízi siklót, épen hasznos állatok, tehát ezeknek a pusztítása nem hathat semmi hasznot az embernek.

B. Laura.

(Folyt. köv.)

VEGYESEK.

— Prágából. Prágában szokás, hogy a tanítók a várostól kapnak pótlékot is fizetéseiken kívül. Közelebről a városi tanács elhatározta, hogy ily pótlékot csak oly tanítóknak ad, kik a németen kívül csehül is tudnak. Azonban mivel a cseh tanítók mind tudnak németül, a németek közül pedig csak nagyon kevés, világos, hogy a tanács e határozata a német tanítók ellen van irányozva.

— A morva-tanítókhöz egy felhívást tett közzé a „Komensky“ cz. morva lap, hogy Amos Comeniusnak, ki morva születésű volt, emléket állítsanak. Az emlék 1892-re tervezetik.

— Különös jutalmazás. A szorgalmas tanulókat különösen jutalmazzák Mexico néhány Zamba-iskolájában, t. i. megengedi a tanító nekik, hogy egy szivart szíjjanak el a tanítás ideje alatt. Néha természetesen megtörténik az is, hogy mind jól tanulnak s akkor az egész színes gyermek-sereg szivarra gyújt. A tanító persze, mint igazi mexicói, méltóságának megfelelően, az egész oktatás alatt óriási szivart tart szájában.

— Derék büntetés. Bécsben, egy városi népiskolában egy 3-ik korosztályu, 10 éves tanuló (Weintraubengasse, 13. sz.) az iskolafelügyelő, hivatkozva az iskolai fegyelmi rendszabály 24 §-ére, az 1881—82. tanév végéig az intézetből kitiltott, mert tanítóját kövel az utcán megdobta. Bizonyára nem búsul rajta!

— Lübeck fejedelemség kormánya iskolafelügyelőinek meghagyta, hogy az iskolai takarékpénztárak behozatala felől a tanítókkal tanácskozzanak. A tagok majd mind ellene nyilatkoztak.

Tartalom: A III-ik egyetemes tanítógyűlés t. cz. végrehajtó bizottságának. — Rajz a művelődés köréből az ókorban. Czirják Alberttől. — Az időjárás befolyása az egészségre. Dr. Bartók Istvántól. — Tárca: Fröbel Frigyes. Cz. A.-tól. — Tehát értsük meg egymást! Veres Sándortól. — Szemle. — Egyleti közlemények. — Irodalom. — Vegyesek.